de kranken, voor al wat worstelt in ellende, maar toch voelt ieder dat dit niet de liefde in teederder, intiemer, inniger zin is. Liefde voor het vaderland is weer niet overdrachtelijk, want de band die ons aan het vaderland bindt, is, buiten ons om, reeds van onze geboorte af in ons gelegd. En zoo vindt ge telkens en telkens weer, dat liefde in dieper zin altoos tot ondergrond en motief heeft, niet onze keus en onze toeneiging, maar Gods heilige beschikking. Waar die niet aanwijsbaar is, moge van vriendschap, van warme sympathie, van onderlinge trouw sprake zijn, maar liefde in haar breeder en dieper zin is 't niet.

Dit nu komt vooral bij onze liefde voor Jezus uit.

Al is 't toch zoo, dat ook van liefde voor Jesus gewaagd wordt, zoo er welbezien nog niet anders opwaakte dan zekere genegenheid, zekere bewondering, zekere aanbidding, toch voelt ieder, dat de wezenlijke, de eigenlijke, de trouwe, de waarachtige liefde voor Jezus in ons hart niet kan bloeien, tenzij ge in uw hart den onlosmakelijken band voelt, die u aan Jezus voor eeuwig verbindt. Dan eerst toch is er ook in uw liefde voor Jezus niet meer uw keus en uw eerbiedig bedoelen, maar een geestelijke levensdaad, dat ge Christus zijt ingelijfd, dat het God den Heere behaagd heeft, u voor nu en voor de toekomst aan Jezus te verbinden, tusschen u en Jezus een band te leggen, die het verborgenste van uw wezen aan Jezus als uw Hoofd vastklemt, u organisch door wedergeboorte en geloof met Jezus vereenigt, en u Jezus tot een Broeder maakt in nog veel inniger en heiliger zin, dan ooit op aarde 't bloed de zonen en dochteren van uw vader en moeder onderling verbinden kan.

Hierdoor nu komt het, dat wie dien levensband aan Jezus mist, de waarachtige liefde voor Jezus nooit in zijn hart kan voelen tintelen, en dat omgekeerd, wie Christus ingelijfd is, voor Hem iets voelt, dat nooit voor een ander in zijn hart kan opkomen.

Vooral onder den indruk van 't Paaschfeest, doet 't gevoel van de liefde voor Jezus ons weer zoo zalig aan. Niet alsof wij in onze dagen ooit den band konden hernieuwen die eens de Jongeren aan Jezus bond. Zij zijn de eenig-welzaligen geweest, die jaar na jaar Jezus aangezicht hebben gezien, zijn hemelsche taal konden beluisteren, en zijn wonderen van liefde en barmhartigheid konden bewonderen. De Farizeën hebben Jezus ook wel in lichamelijke gedaante waargenomen, maar op hen werkte dit niet in. De Jongeren daarentegen hebben hiervan genoten, zooals wij nimmer, en nog tot aan het sterven toe moet de herinnering van dien omgang met Jezus hun zieleweelde zijn geweest.

Alleen maar, zelfs voor hen had die omgang in het zienlijke na Jezus hemelvaart een einde genomen. De apostel schreef immers: „wij kennen nu den Christus niet meer naar 't vleesch". Ook ons baat het niet, of we al den persoon van Jezus ons voor oogen pogen te stellen. Het is zoo. Een beeltenis van Jezus bracht ons de overlevering. Massa schilders hebben in 't *Ecce Homo* in het „Zie den mensch," den indruk dien eens zijn verschijning moet gemaakt hebben, pogen weer te geven. In de zweetdoek beweert men zelfs een afdruk van de lijnen van Jezus eigen gelaat te bezitten. Maar dit alles mag ons niet ophouden. Op den weg naar Damascus verscheen de Heiland, maar in zijn gestalte onwaarneembaar, en op Pathmos is een gedaante in heerlijkheid aanschouwd, die alle waarneming van zijn trekken aan den Ziener ondoenlijk maakte. Om Jezus in zijn heerlijkheid te aanschouwen, zullen we zelven eerst verheerlijkt moeten zijn. Dan toch, maar ook dan eerst, betuigt de apostel, zullen we hem zien gelijk hij is. Thans, nu we nog op aarde omwandelen, kan onze liefde voor Jezus zich alzoo niet op een bepaalde gedaante, gestalte of verschijning richten, en is 't alleen *geestelijk* dat onze liefde zich hem moet toewijden. Zoo kan, wie als kind zijn te vroeg overleden moeder zag, toch, als 't bewustzijn opleeft, zijn liefde naar die hem ontvallen moeder doen uitgaan. Niet nu pas, nu het portret elke beeltenis in 't geheugen roept, maar even goed in vroeger eeuw, toen 't portret hooge uitzondering was, en alle herinnering van 't moedergelaat aan zulk een kind geheel ontging.

Onze is dan een liefde voor Jezus, die hier pas inzet, die in de wedergeboorte haar levenskiem ontvangt, die in 't geloof straks tintelen gaat, die in eindeloozen dank zich uiten moet, en die door 't woord in 't Evangelie van Jezus ons achtergelaten, een mystieke gemeenschap, een mystiek samenleven met Jezus doet opkomen, waardoor heel ons wezen zich verrijkt gevoelt.

Juist daarom echter is er in deze liefde voor Jezus verschil in graad. Zoo sterk zelfs, dat Jezus aan Petrus de vraag kon stellen: Gij hebt mij lief, zij 't zoo, *maar hebt ge mij liever dan dezen?* Jezus stelt alzoo geen *gelijke* liefde. Jezus zelf betuigt 't ons, dat er in de liefde hem gewijd, verschil en onderscheid is, en dat de liefde van den één voor Jezus de liefde van den ander te boven gaat.

Op zich zelf zouden wij anders gemeend hebben, dat in liefde voor Jezus Johannes bovenaan stond, en toch Johannes was er hier bij. Johannes hoorde wat Jezus tot Petrus zei. En toch maakte Jezus' woord den indruk, dat de liefde voor Jezus in Petrus machtiger opwaakte, dan zelfs in den discipel der liefde. Dit nu kan aan niets anders gelegen hebben, dan aan Petrus' val. Sterker dan een der anderen had juist Petrus gevoeld, wat de macht van Jezus' liefde was, een liefde zoo alles bedekkend en verzoenend, dat ze zelfs over zijn bittere verloochening triumpheerde en tegen satan's „ziften als de tarwe" hem hulpe bood.

Een engel, die nooit viel, kan de liefde van Jezus niet verstaan, zooals de gevallen zondaar, na redding, Jezus' liefde op zich aan voelt dringen. Wie oppervlakkig met de herinnering van zijn eigen zonde speelt, blijft ook met zijn liefde voor Jezus op een lager merk staan. Hoe dieper ge daarentegen in uw eigen nood en dood wegzinkt, en in die diepte van uw zelfvernedering de genade van uw Heiland in u voelt dalen, des te rijker zal ook de liefde voor Jezus in uw hart opbloeien, en het is alleen uit dit besef van begenadiging dat 't loflied voor Christus in de Gemeente moet opklimmen.

Zoo moet 't persoonlijk met ons zijn, maar ook in 't gemeen bij heel Christus Kerk, en in zooverre is 't te betreuren, dat we slechts 't eene lied: „O Groote Christus, eeuwig Licht", hebben, om in onze tempelzangen rechtstreeks tot den Christus op te heffen.

Liefde wil zich uiten, en de liefde voor Christus die in 't hart der verkorenen bloeit, kan er geen vrede mee hebben, zoo men die liefde niet ook in het lied Hem betuigen mag.

Ge kent het schoone lied:

Middelpunt van ons verlangen, trooster van 't ontrust gemoed,
Jezus, onze dankb're zangen, loven uwen liefdegloed....
Liefde in uw is al ons leven, Gij, gij zijt ons hoogste goed.
Ja, uw kruis heeft ons gegeven, wat ons eeuwig juichen doet.
O, hoe zijn we aan u verbonden, Jezus, Redder, Vaders Zoon,
Onze harten, onze monden, juichen dankbaar tot uw troon.

Toch moest men den gezangenbundel wel uitbannen, daar hij door onbevoegden ons opgedrongen was, en er zoo menige misgreep in te betreuren viel.

Maar hoe moeilijk 't ook zijn moge, om wat men toen misging, te herstellen, het blijft toch een leegte voor ons gevoel, dat 't lied der eere en des danks niet meer in vollen toon aan Jezus kan worden opgedragen.

't Laat den liefdedrang voor Jezus onvoldaan.

DR. A. K.

Amsterdam, 28 Maart 1913.

De Classis Bolsward heeft onlangs een Commissie benoemd, die wegen en middelen zou aanwijzen om tot verbetering der predikantstractementen te komen.

Aangaande de geboortegeschiedenis van deze Commissie deelt v. H. in het *Friesch Kerkblad* het volgende mede:

Maar ik wens je op wat anders te wijzen, nl. op 't rapport dat in 't *Fr. Kerkblad* staat afgedrukt. Het geldt de verbetering van de tractementen der Herders en Leeraars. Het is, moet je weten, niet door Predikanten of Class. Deputaten, maar door Ouderlingen-afgevaardigden aan 't rollen gebracht naar aanleiding van een Kerkvisitatie-rapport, waaruit bleek, dat een predikant zijn blijdschap had uitgesproken over 't feit, dat zijn o, zoo kleine gemeente, de kleinste misschien uit 't gehele land, in zijn vacantie zijn tractement van *f* 1000 op *f* 1100 had gebracht, en die daarom van harte toestemmend had geantwoord op de vraag of er in den leeftocht van den D. d. W. geregeld en behoorlik wordt voorzien. Daarop vroeg Br. Scheepsma van Schettens wat onder dat woord: behoorlik voorzien in den leeftocht van den D. v. W. moet verstaan worden. Daaruit ontspon zich een hele discussie, waarbij verscheidene ouderlingen 't woord voerden, en 't resultaat was de benoeming van een Comm., bestaande uit 3 Ouderlingen en een Predikant, om op een volgende Cl. rapport uit te brengen.

Juist dit feit verleent aan het rapport, dat door de bedoelde Commissie is uitgebracht, dubbele waarde. Niet de predikanten, om wier finantieele belangen het hier ging, maar de *ouderlingen* hebben de zaak op de Classis aan de orde gesteld. En de Commissie, die advies gaf, bestond voor drievierden uit *ouderlingen*.

Het rapport zelf luidt aldus:

Classis Bolsward.

Rapport van de Commissie voor het aanwijzen van wegen, om te komen tot verbetering der predikantstractementen.

WelEerw. en Eerw. Broeders!

In de vergadering der Classis Bolsward, gehouden 6 Nov. 1912, benoemd om de Classis te dienen van advies i/z de vraag, wat zij te doen heeft betreffende den misstand der predikantstractementen, heeft de Comm. de eer U het volgende te rapporteeren.

Van de gelegenheid opmerkingen onder de aandacht van de Comm. te brengen, is alleen gebruik gemaakt door één der Dienaren des Woords uit de Classis Bolsward. Van dat schrijven, staande de vergadering der Commissie, gehouden 8 Januari j.l., bij haar ingekomen, heeft zij met genoegen kennis genomen.

De vraag wat te doen inzake den misstand der predikantstractementen leidt er vanzelf toe, vooraf de vraag te stellen of die misstand werkelijk aanwezig is.

Dat de zorg voor gewone en noodzakelijke levensbehoeften van een gezin hooger uitgaaf vordert dan jaren geleden, is algemeen bekend, behoeft geen betoog. Daaraan te ontkomen gaat voor een predikant evenmin als voor personen in andere kringen. Nu souden we het niet verdedigen, als een predikant zijn levenswijze ging inrichten boven zijn stand, maar even zeer achten we het afkeurenswaardig, zoo hij genoopt wordt, op een voet te leven in strijd met zijn positie, beneden zijn stand, of zich in schulden te steken. Om echter juist te beoordeelen hoeveel tractement hij noodig heeft om op bescheiden voet met zijn gezin te leven en op waardige wijze voor den dag te komen, achten wij moeilijk. Wij houden ons overtuigd, indien hij een overzicht gaf van zijne onvermijdelijke uitgaven voor het gezin en voortvloeiende uit een waardige bediening van zijn ambt, dat men dan een bedrag zou te aanschouwen krijgen hooger dan menigeen vermoedt. Gevallen, waarbij de linkerhand niet weet wat de rechterhand doet, laten wij buiten beschouwing, hoewel ze kunnen meetellen. Als een vaststaand feit mag geconstateerd dat, zal een predikant frisch blijven in de bediening des Woords, meeleven met den tijd op sociaal en politiek terrein, gereed zijn om te dienen van advies, desgevraagd, en bekwaam om tegensprekers den mond te stoppen, hij dan voortdurend lectuur moet aanschaffen, die, bijeen genomen, jaarlijks een belangrijke uitgaaf vordert.

Ook, acht de Comm., moet niet voorbij gezien worden, dat in den regel de studiekosten van een D. d. Woords ± *f* 8000 — bedragen. En de mogelijkheid kan bestaan, ja het komt wel vóór, dat daarvan, hetzij geheel of gedeeltelijk, rente en ook aflossing moet betaald worden.

Een en ander in aanmerking nemende, achten wij een tractement van *f* 11 à 1200.— veel te laag. En wij meenen, dat wij dezen toestand niet anders dan een misstand kunnen noemen.

In deze meening worden wij versterkt, als we er op letten met hoeveel procent de salarissen van onderwijzers en gemeente-secretarissen zijn voornitgegaan.

Bij de wet op het Lag. Onderwijs is het minimum-salaris van de hoofden der scholen sedert 1878 verhoogd met 20 %. Nu moet men in aanmerking nemen, dat de vaststelling van minima bij de wet, niet anders beteekent dan dit, zegt de Min., dat zelfs in de allerkleinste, goedkoopste plaatsen in ons land, waar de levensstandaard het laagst is en waar het minst van den onderwijzer wordt gevorderd, het salaris nooit lager mag zijn dan het minimum. De verhooging van de jaarwedden van de hoofden der openbare scholen in Wonseradeel, die sedert 1881 heeft plaats gehad, beweegt zich tusschen de 20 % en 40 %. Het bedrag, dat thans als zoodanig genoten wordt, varieert van *f* 950.— tot *f* 1400 — benevens vrije woning of bij gemis daarvan een jaarlijksche vergoeding van *f* 150.— à *f* 225.—.

De betrekking van secretaris in den kring die deze Classis bestrijkt, de gemeenten Bolsward, Hennaarderadeel en Wonseradeel, wordt beloond met een jaarwedde van respectievelijk *f* 1600.—, *f* 1500.— en *f* 2000.—, tengevolge verhooging sedert 1877, respect. met 60 pCt., 50 pCt. en 100 pCt. En welke klasse of stand is er in de maatschappij, waar de loonstandaard van elken dienst in den loop der jaren niet belangrijk gestegen is?

Uwe Comm. acht dan ook vaststaande, dat de tractementsregeling van de Dienaren des Woords in de Geref. Kerken verre van bevredigend, zeer onvoldoende is, niet beantwoordt aan billijke eischen.

Bestendiging van dezen toestand vinden wij onverantwoordelijk, en een omstandigheid, het kan niet uitblijven, die zich op den duur komt wreken. Want kan een predikant, voor zich zelf overtuigd, dat hij er metterdaad zuinig van leeft en nochtans gebukt gaande onder broodzorgen, steeds met lust en opgewektheid zijn arbeid verrichten, en werkt deze bestaande toestand, die een publiek geheim is, er niet toe mede, dat het gebrek aan predikanten in de Geref. Kerken bij toeneming verontrustende afmetingen aanneemt?

't Is zonde voor God. Het is toch Gods wil, zijn heeft het uitdrukkelijk verordend, dergenen die het Evangelie verkondigen, dat zij van het Evangelie leven, 1 Cor. 9 en Gal. 6:6—9 Voor nadere aanduiding van wat eischen Gods Woord stelt in betrekking tot het levensonderhoud van de Dienaren des Woords verwijzen we naar het advies over verbetering der predikantstractementen van dep. der Gen. Syn. van 1908, acta v/d Gen. Syn. 1911 blz. 218—226, reeds bij circulaire aan alle kerkeraden der Ger. Kerken in Nederland verzonden in 't laatst van 1909. Wij zouden het van belang achten, dat alle kerkeraadsleden in de Cl. Bolsward van deze circulaire kennis namen, terwijl verspreiding in ruimer kring onder de leden der gemeente ons bovendien aanbevelenswaardig voorkomt.

Nu rijst vanzelf de vraag, hoe komt de kerkeraad aan het geld, benoodigd om aan zijn verplichting te voldoen, die hij op zich genomen heeft krachtens art. 11 der K. O. Het zij ons veroorloofd op te merken, dat genoemde art. van Prof. Rutgers c. s. te dezer zake een gewichtigen wenk bevat voor predikanten en voor ouderlingen.

Het komt ons voor, dat de ouderlingen en de diakenen in de Ger. Kerken, ook in dit opzicht, een belangrijke roeping hebben te betrachten, en in samenwerking met degenen, die aangewezen zijn om de stoffelijke belangen der kerk te behartigen, de zaak der tractementsvernooging ernstig onder de oogen hebben te zien. Ze hebben niet te aarzelen om de gemeenteleden op het onhoudbare, op het zondige van den toestand te wijzen. Waar dit geschiedt met wijsheid en beleid, met tact en volharding, twijfelen wij niet of er zal verbetering komen. Wat de meest doeltreffende weg is om tot vermeerdering van inkomsten te geraken, 3 maandelijksche, maandelijksche of wekelijksche vaste bijdragen, kan iedere kerk naar plaatselijke omstandigheden zelf 't best beoordeelen, zoodat wij 't overbodig achten daarover uit te weiden.

Wanneer echter na alle mogelijke krachtsinspanning de draagkracht van een kerk niet voldoende wordt bevonden, heeft deze zich, naar het oordeel der Com., als hulpbehoevende kerk, te wenden tot de Classis om steun uit de kas voor hulpbeh. kerken in de Cl., die dan noodzakelijk belangrijke versterking behoeft, hetwelk bij het houden der collecte voor die kas, aan de gemeente worde medegedeeld.

Naar aanleiding van het vorenstaande, stellen wij U voor te besluiten:

De Classis Bolsward, op heden, 5 Febr. 1913 gehoord het rapport der Com. i/z verbetering van de tractementen van de Dienaren des Woords in deze Classis, spreekt uit:

a. dat zij ten eerste betreurt, dat de Dienaren des Woords over het algemeen van het hun toegekende tractement in hun stand en positie niet op behoorlijke wijze kunnen leven;

b. dat er dringende behoefte bestaat om op maatregelen te zinnen, die tot verbetering leiden, zoodanig, dat het tractement wordt verhoogd tot een bedrag, waarop een predikant, naar billijkheid, aanspraak heeft en de evenredigheid komt met de belooning van diensten in anderen min of meer gelijksoortigen stand;

c. dat zij in deze Classis als het vereischte minimum tractement noodig acht *f* 1400.— met vrije woning, waaraan wordt toegevoegd *f* 50.— voor ieder kind beneden 18 jaar;

en adviseert de kerken:

1. de hand aan den ploeg te slaan, om kalm, bezadigd en met bedachtzaamheid te trachten de ontwikkeling van de offervaardigheid der gemeente in een zoodanig spoor te leiden, dat ieder, *naar hij welvaren verkregen heeft*, bijdrage in de kosten van den eeredienst, ten einde de inkomsten der kerk vermeerderd te krijgen om in staat te geraken den Dienaar des Woords een tractement van minstens *f* 1400.— toe te kennen, benevens vrije woning en bovendien jaarlijks *f* 50.— voor elk kind beneden 18 jaar;

2. bij gebleken onvermogen om aan het sub I genoemde te voldoen, zich tot de Classis te wenden om steun uit de kas voor hulpbehoevende kerken binnen de Classis;

3. naar bestaande behoefte voor hulpbehoevende kerken binnen de classis mildelijk te offeren, waartoe opgewekt worde bij de afkondiging der collecte, met bekendmaking van de bijzondere behoeften.

Voorts stellen wij U voor:

het Moderamen van deze Classis te machtigen, een 500 ex. van de Circ. van Prof. Rutgers c.s. aan te schaffen, en uit te noodigen die uit te reiken aan de kerken, zoo mogelijk, zooveel exemplaren iedere kerkeraad verlangt.

Aldus gerapporteerd in de vergadering der Classis op 5 Febr. 1913.

De Commissie:

D. SCHEEPSMA. S. A. ZANDSTRA.
H. VAN DIJK. R. REINSMA.

Dit rapport staat metterdaad op pooten. Een minimum tractement van fl. 1400 met vrije woning, waaraan nog toegevoegd moet worden fl 50 kindergeld voor ieder kind beneden 18 jaar — indien het daartoe komen mag in de Classis Bolsward, dan geeft ze zeker een uitnemend voorbeeld aan de andere Classen in ons land.

Wat in dit rapport ons vooral aantrekt, is dat hier nu eens *cijfers* worden genoemd. Mannen van practische ervaring, die zelf vaders zijn van gezinnen en zeer goed weten, wat een huishouding op het platteland kost, komen hier verklaren, dat een predikant *minstens* *f* 1400 tractement hebben moet, behalve pastorie en kindergeld. Ze zeggen niet, dat een zoodanig tractement een ideaal is, waartoe men allengs moet trachten te komen, misschien over een kwart eeuw, maar dat dit, ook voor de kleinste plaats, het laagste tractement behoort te zijn, zoodat een Kerk, die dit tractement niet kan betalen, in haar plicht tegenover haar Dienaar te kort schiet.

Nu zullen de cijfers natuurlijk niet voor elke classis dezelfde zijn. De standaard van het leven verschilt in Friesland en Zuid-Holland, en de levensmiddelen zijn in een luxe-dorp als Zeist of Baarn veel duurder dan in een dorp in Drenthe. Juist daarom zou het echter zoo goed wezen, wanneer het voorbeeld van de Classis Bolsward navolging vond en overal — het voorstel daartoe ga liefst van de *ouderlingen* uit — een Commissie benoemd werd, die eens vaststelde, hoeveel het minimum-tractement in die Classis behoort te wezen. Niet natuurlijk, om dan bij Classicaal besluit de Kerken te dwingen dit minimum-tractement uit te keeren, waartoe de Classis niet bevoegd zou wezen, maar wel om de Kerkeraden in zulk een Classis op hun zedelijke roeping te wijzen. Daartoe nu baat het al zeer weinig, wanneer men zegt, dat een predikant een „beter" tractement moet ontvangen, waardoor hij „behoorlijk" leven kan. Alleen concrete cijfers maken indruk en geven een maatstaf aan de hand, om te beoordeelen, of men zijn Dienaar des Woords behoorlijk bezoldigt. Het Rapport Rutgers kon deze cijfers niet geven, omdat het bestemd was voor heel het land en de toestanden te veel verschillen. Laat dit Rapport daarom evenals te Bolsward aangevuld worden door een Classicaal rapport, waarin de cijfers worden genoemd. En ruste de Classis dan niet, voordat door ernstig vermaan, desnoods op elke Classicale vergadering opnieuw, de tractementsverhooging tot stand is gekomen. Onze predikanten zelf kunnen dit bij hun Kerkeraad zoo moeilijk doen. Hun eergevoel verzet er zich tegen. Juist omdat ze zulk een hoog geestelijk ambt hebben, willen ze niet voortdurend klagen over stoffelijke nooden. De *Classis* is de aangewezen macht om het voor hun belangen op te nemen, en niet te rusten, voordat in den schreienden nood van zoo menig predikantsgezin is voorzien.

Kerkelijke tucht en stemrecht.

De vraag werd ons gedaan, of kerkelijke censuur ook invloed uitoefent op het stemrecht?

Naar het ons voorkomt, is deze vraag niet moeilijk te beantwoorden.

Zoodra de censuur haar voleinding heeft bereikt in excommunicatie, is de band met de gemeente verbroken en spreekt het dus wel vanzelf, dat zulk een geëxcommuniceerde niet meer kan optreden om de rechten van een gemeentelid uit te oefenen, ook niet bij verkiezingen van ambtsdragers. Het recht toch om aan de verkiezingen deel te nemen, berust daarop, dat men als belijdend lidmaat der gemeente is erkend.

Hierover zal dan ook wel geen verschil van gevoelen bestaan. Zoodra de excommunicatie is uitgesproken, heeft iemand opgehouden lidmaat der gemeente te zijn en kan hij ook de rechten, die alleen aan de lidmaten der gemeente toekomen, niet meer uitoefenen.

Blijkbaar doelt de vraag dan ook niet op deze geëxcommuniceerde leden der gemeente, maar op hen, bij wie de censuur nog maar een voorloopig karakter draagt, doordat ze van het Avondmaal worden afgehouden. Toch verandert dit het karakter der censuur niet; Voetius noemt haar zelfs een „tijdelijke excommunicatie." Censuur toch wordt alleen dan uitgesproken, wanneer er twijfel bestaat, of iemand wel waarlijk een geloovige is, omdat hij in leer of leven zich kwam te misgaan. Zoolang deze twijfel bestaat, schorst de Kerkeraad hem in het gebruik van zijn rechten als lidmaat, totdat na berouw blijkt, dat hij toch waarlijk een geloovige is, of wanneer dit berouw uitblijft, tot de finale excommunicatie wordt voortgevaren. Natuurlijk ziet deze schorsing in de eerste plaats op het gebruik van de sacramenten en wordt ze daarom gemeenlijk een afhouding van het Avondmaal genoemd; maar het spreekt wel vanzelf, dat waar het gebruik van het Avondmaal iemand ontzegd wordt, omdat er twijfel rees aangaande zijn toebehooren tot de gemeente van Christus, à fortiori hem daardoor ook tijdelijk het recht ontnomen wordt om aan kerkelijke handelingen deel te nemen. Hij kan daarom, zoolang hij onder censuur staat, niet als belijdend lidmaat bij de kerkelijke verkiezingen optreden. Indien de Kerkeraad hem wel het Avondmaal onthield, maar tegelijk hem als belijdend lidmaat aan de kerkelijke verkiezingen liet deelnemen, zou de Kerkeraad tegelijk *ja* en *neen* zeggen.

Ouders of getuigen?

VIII.

De gronden aan de Schrift ontleend, waarop onze vaderen zich beroepen hebben, om het recht op den doop te verdedigen van kinderen, wier ouders nog geen belijdenis des geloofs hebben afgelegd, hebben we in ons vorig artikel uiteengezet.

We namen deze gronden niet zonder keur over. Voorzoover onze vaderen bewijsplaatsen uit de Schrift aanvoerden, die in verband stonden met het *nationale* karakter, dat het Genadeverbond onder Israel aannam, hebben we deze bewijsplaatsen als misleidend en verwarrend verworpen. Het Nieuwe Testament kent geen volksverbond en al wat op grond van dit nationaal verbond tot Israel is gesproken, behoort tot de bedeeling der schaduwen en kan voor ons geen regel meer zijn. Maar wel was voor ons afdoende het beroep, dat onze vaderen hebben gedaan op de belofte in Jesaja 59 gegeven, dat Zijn verbond niet wijken zou noch van ons zaad, noch van het zaad van ons zaad, omdat deze belofte, gelijk het verbond duidelijk uitwijst, niet ziet op Israel, maar op de Kerk des Nieuwen Verbonds en daarin dus wel degelijk een regel is gegeven, waaraan we ons te houden hebben ook bij de bediening van den H. Doop. Immers, wanneer naar luid van Gods belofte het verbond Gods doorgaat niet alleen tot onze kinderen, maar ook tot onze kindskinderen, dan mag de Kerk het teeken des Verbonds aan deze kindskinderen der geloovigen ook niet onthouden. Met het beroep op deze belofte stonden onze vaderen dus inderdaad sterk tegenover de Independenten, die alleen de kinderen der belijdende geloovigen wilden doopen.

Toch is hiermede nog niet genoeg gezegd. Dat de regel, ons in deze belofte van het Genadeverbond gegeven, niet willekeurig is gekozen, maar dat hij een dieperen achtergrond heeft, spreekt wel vanzelf. Bij den Heere onzen God is van willekeur nooit sprake; al wat Hij verordineerd heeft, berust op wijze gronden. En al mag het ons niet altoos mogelijk wezen, deze gronden aan te geven, in dit geval is het toch niet zoo moeilijk.

De uitwendige gestalte, waarin het Genadeverbond optreedt, moet althans zooveel mogelijk beantwoorden aan een geestelijke realiteit. Waar die geestelijke realiteit geheel ontbreekt, mag ook de uitwendige vorm niet langer bewaard blijven. Indien in een geslacht de vreeze Gods geheel ontbreekt en van ouders op kinderen zich een steeds driester wordend ongeloof openbaart, zou het een ontheiligen van het verbond wezen, aan de kinderen uit zulk een geslacht geboren, den H. Doop te bedienen, omdat de voorouders van zulk een geslacht tot de Kerk hebben behoord. Dat is de zonde van de Volkskerk, waartegen niet ernstig genoeg kan geprotesteerd worden. En het is volkomen te begrijpen, dat uit vrees, dat zulke toestanden ook in onze Kerken zouden insluipen, men daarom huiverig is, wanneer de ouders weigeren belijdenis des geloofs af te leggen, hun kinderen te doopen. Voor de kinderen van geloovige ouders heeft men een belofte: al is de genade geen erfgoed, de lijn der verkiezing loopt in de geslachten der vromen door; maar zoodra die kinderen opwassen en niet in het verbond inwilligen, meent men, dat het Genadeverbond afgebroken wordt en de kinderen uit deze kinderen geboren, nu buiten het Genadeverbond staan. Juist deze opvatting nu is èn met wat de Schrift èn met wat de ervaring ons leert, in strijd, want beide toonen ons, dat de lijn der genade, indien we ons aldus mogen uitdrukken, één geslacht overspringt. Waar de grootouders godvreezende menschen waren, maar hun kinderen van die godsvrucht geen blijk gaven, komt het geloof plotseling bij de kleinkinderen weer te voorschijn. Dit eigenaardig verschijnsel is nu in den diepsten grond wel daarnaar te danken, dat God de Heere door Zijne wederbarende genade, waardoor alleen het geloof gewekt kan worden, de verbondslijn in zulk een geslacht in stand houdt; maar daarbij dient toch wel in het oog te worden gehouden, dat de ontwaking van het geloofsleven in den weg der middelen aan het *Woord Gods* gebonden is. Woord en Geest mogen niet van elkander gescheiden worden: Mijn Woord en Mijn Geest, heeft God de Heere gezegd, zullen van uw zaad niet wijken. Alleen daar waar het Woord Gods in een familie of geslacht nog gekend en geloofd wordt, is er daarom van een doorgaan van het Genadeverbond sprake. Hierin nu ligt de grond, waarom het Genadeverbond niet alleen de eerste, maar ook de tweede generatie nog omvat. Gemeenlijk toch leven de grootouders nog, wanneer hun kleinkinderen opgroeien, en zelfs dan wanneer de ouders de vreeze Gods missen, kan van die grootouders nog een geestelijke invloed ten goede op de kleinkinderen uitgaan. De Apostel Paulus drukt dit zelfs zoo sterk uit, dat hij spreekt van het geloof, dat in Timotheus was, hetwelk zich gevormd heeft in zijne grootmoeder Lois, daarna in zijne moeder Eunice en dat nu ook in hem woonde (II Tim. 1 : 5), en al is in dit geval de moeder blijkbaar een geloovige vrouw geweest, toch toont de Apostel door eerst over de grootmoeder te spreken, hoe sterk de invloed dezer grootmoeder op haar kleinkinderen is geweest. Er is een band tusschen de ouders en de kinderen niet alleen, maar ook tusschen de grootouders en de kleinkinderen, en zoolang er van deze grootouders nog een geestelijke invloed ten goede op deze kleinkinderen kan uitgaan, is daarom de lijn des verbonds nog niet afgebroken. Verder echter dan de derde generatie kan de lijn niet worden doorgetrokken. Indien niet alleen de kinderen, maar ook de kleinkinderen van het verbond afkeerig blijken te zijn, is er van een voortzetting van het Genadeverbond geen sprake. Het Genadeverbond wortelt toch in de relatie van het gezin; tot Abraham is gezegd: Ik zal uw God zijn en de God van uw zaad. Het is de familiekring, waarbinnen het Genadeverbond zich voortplant. Vandaar dat de Kerk, zoolang in dien familiekring, hetzij bij de ouders of de grootouders, nog het geloof gevonden wordt, de kinderen uit zulk een kring geboren, nog tot het „zaads des verbonds" rekenen mag. Maar verder gaan kan de Kerk niet. Reeds op zichzelf komt het uiterst zeldzaam voor, dat de overgrootouders nog leven, wanneer hun achterkleinkinderen geboren worden; maar ook waar bij zeer lang levende personen zulk een fe